

אשרי האיש

הלכות פורים משולש

עם מקורות בקצרה

מיוסד ע"פ פסקי מרן מאור ישראל
הגאון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
ובנו ממשיך דרכו
מרן הראשון לציון פוסק הדור
הגאון ר' יצחק יוסף שליט"א

חיברתי וערכתי בחסד ה' עלי
אשרי אזולאי

מהדורא שלישית עם הוספות - שנת תשפ"ה

הסכמות מהרבנים הגאונים ניתנו לספרי הקודמים:

שו"ת אשרי האיש, שו"ת אשר השיב ג"ח,
אשרי האיש על ברכת האילנות,
אשרי האיש על הל' חנוכה,
אשרי האיש על הל' תשעה באב שחל במוצ"ש,
קצה המטה על הלכות הרחקות, מבוא לטהרה
אשרי האיש על מ"ח קנייני תורה

כתובת המחבר להערות והארות:

ת.ד 267 גבעת זאב
a5401213@gmail.com

יוצא לאור ע"י:

פתחא זעירא

"אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה" על שזיכני ה' יתברך לשבת באהלה של תורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

והנה השנה, שנת תשפ"ה, יחול פורים דמוקפים ביום שבת ומחמת כן הלכותיו מתחלקות לשלושה ימים, והוא הנקרא 'פורים משולש'. ומחמת שחלים זמנים אלו אחת לכמה שנים והלכותיהם מרובות, ממילא ש'ואלים הלכו בו לדעת את המעשה אשר יעשון. ובפרט שרבים הם השבים לצור מחצבתם ואינם יודעים כיצד ואיך עליהם לנהוג, קיבצנו הכא בסייעתא דשמיא את כל ההלכות עם מקורות בקצרה, למען יהיה נקל ללמוד הלכה בבהירות ובהבנה.

ולאחר שהוצאנו מהדורא ראשונה בשנת תשס"ח, הוספנו כעת תוספת מרובה על העיקר ולרבות בשאלות שנשאלנו בהלכות אלו.

הפסקים מלוקטים ממה שכתב בש"ע ונו"כ וכן ממה שכתבו אחרוני דורינו. והם מיוסדים בעיקר על פי פסקי רבן של ישראל, פאר הדור והדרו, מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל וברא כרעא דאבוה, מרן הראשון לציון פוסק הדור, נשיא מועצת חכמי התורה הגאון רבינו יצחק יוסף שליט"א.

התודה והברכה לכל העוזרים והמסייעים בהכנת קובץ זה ולכל התומכים בבית מדרשינו, אשר רבים המה. הקב"ה ימלא כל משאלות ליבם לטובה ולברכה.

ועיני לשמיא נטלית, יהי רצון שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ונזכה להמשיך ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולהוציא לאור את יתר חיבורינו אשר בכתובים, לזכות את הרבים ונזכה בקרוב לגאולה השלימה "ומלאה הארץ דעת את ה' כמים לים מכסים", אמן.

יהיו לרצון אמרי פי

אושרי אזולאי

הלכות פורים משולש

א. בשנה שחל ט"ו באדר בשבת, נקראים ימי הפורים, פורים משולש, מפני שהלכות הפורים מתחלקות במוקפין לשלושה ימים, וכל יום שתי מצוות. קריאת המגילה ומתנות לאביונים, נוהגים ביום שישי. הזכרת 'ועל הניסים' וקריאת התורה (במפטיר קוראים "ויבוא עמלק") בשבת. משלוח מנות וסעודת פורים ביום ראשון (ראה ש"ע סי' תרפח ס"ו). ולהלן נבאר ההלכות השייכות לפורים משולש. וכל זה לעיירות המוקפות (ולספק מוקפות, עי' בהמשך) דאילו לערי הפרזות שעושים פורים בי"ד אדר, לעולם אין להם פורים משולש, שי"ד באדר אינו חל ביום שבת (מ"ב שם ס"ק יד) [אותם המתחפשים בפורים וצובעים או מורחים צבע על הפנים, יזהרו להסירם לפני שבת, ואם לא הספיקו להסירם קודם השבת, אם יש רק צבע על הפנים, מותר למוחקו (עי' שש"כ פ"ד סכ"ט), שלחן שלמה (סי' שמ אות ט) חוט שני (ח"א סכ"א, ס"א). אל אם יש אותיות או ציורים על הפנים, אין להסירם (עי' הליכות עולם ח"ד פ' פקודי אות ג)].

ב. ראוי להחמיר בכל דיני פורים המשולש גם בעיירות המסופקות (הליכות שלמה פורים, פכ"א ס"ב, ילקו"י פורים, עמ' שעה). וכן יש לנהוג גם במשלוח מנות ויתר המצוות [שו"ת הר צבי (חאו"ח ח"ב סוף סי' קכח), הריא"ז (ה"ד במ"א סי' תרפח ס"ק ה). ועי' ילקו"י (פורים, עמ' שעה בבאו' אות ו). ויש שכתבו דלענין משלוח מנות, יש מקום להקל בעיירות המסופקות לנהוג כן רק בערב שבת, כיון שלדעת החזו"א (אור"ח סי' קנה ס"ק א) גם בכרכים המוקפים משלוח מנות הוא בערב שבת. וכ"ה בקיצור דיני פורים המשולש (להגר"ש אלישיב, עמ' לד). בעיירות המסופקות אין קורין "ויבוא עמלק" בשבת, ואמנם אומרים 'ועל הניסים'. עי' בחזו"ע פורים עמ' קיד, ואכמ"ל].

ג. כיון שבני המוקפין מקדימין לקרוא את המגילה ביום שישי, לפיכך צריכים לקרוא פרשת זכור בשבת ח' אדר ולא בשבת ט"ו אדר, שצריך להקדים זכירה לעשייה. ומפטירין "פקדתי", וגם בשבת ט"ו אדר מפטירין בירושלים "פקדתי". אבל ביתר ערי הארץ, מפטירין בסדר השבוע.

יום חמישי

ד. בכל שנה נותנים בירושלים את זכר למחצית השקל ביום י"ד לפני מנחה, אך בשנה כזאת נותנים גם בירושלים את זכר למחצית השקל ביום י"ג, דהיינו בתענית אסתר לפני מנחה, כבכל העולם כולו. או קודם קריאת המגילה בליל י"ד (ילקו"י פורים, עמ' שעד. וע"ע בכה"ח סי' תרצד ס"ק כה מה שכתב בשם הרש"ש).

ה. ילבש בגדי שבת ויום טוב לכבוד היום. ויש אומרים שילבשם מליל י"ד אדר וילך עמהם במשך כל יום המחרת, יום השישי [קיצור שלחן ערוך (סי' קמא ס"ד), הגר"ח זוננפלד ה"ד בשו"ת תורת חיים (סי' נה ס"ב). אך בשו"ת הסבא קדישא (סוף ח"א) הזכיר לבישת בגדי שבת רק ביום ט"ז ומשמע שאין לובשים ביום י"ד, ע"ש. ובעיקר לבישת בגדי שבת בפורים, כן מבואר במהר"ל והובא ברמ"א (סי' תרצה ס"ב). וכתב מרן החיד"א במחזיק ברכה (קו"א סי' תרפז סק"ב), שכן נהגו פעיה"ק ירושלים ת"ו שלמים וכן רבים, ע"ש. ורמזו בזה על מה שנאמר (אסתר ה, א) "ותלבש אסתר מלכות". וכ"כ מהר"ח פלאגי בספר מועד לכל חי (סי' לא אות יח), ועוד. ודרך אגב יש לומר מכיון שיש מנהג להתחפש בפורים כמובא בספרים, אף שכאשר לובש תחפושת ממילא לא לובש בגדי שבת, שרי, אחר שהוא המנהג וליכא בזה חסרון של כבוד היום. או שמא אפשר לומר שאם ילבש בגדי שבת בחלק מהיום כגון בתפילות וכו', ובשאר הזמן ילבש תחפושת, שפיר דמי דנמצא שכיבד את היום ממה נפשך, ואכמ"ל].

ו. יש נוהגים לטבול במקווה טהרה לכבוד מצות קריאת המגילה. ואלה יעשו כן השנה ביום י"ג (ילקו"י פורים, עמ' שעד).

ז. קודם תפילת ערבית אין אומרים מזמור "למנצח על איילת השחר". וכן בשחרית, אין אומרים (פקודת אלעזר סי' תרפח ד"ה ענין המנהג, ע"ש מה שכתב בזה) [אבל ביתר ערי הארץ מתחילים תפילת ערבית במזמור זה].

ח. מתפללים תפילת ערבית כרגיל בימות החול ואין אומרים 'ועל הניסים'. וגם בשחרית אין אומרים 'ועל הניסים' (ש"ע סי' תרפח ס"ו). ויש לפרסם כן לציבור קודם התפילה שלא יטעו ויאמרו כבשאר שנים.

ט. טעה ואמר 'ועל הניסים', אינו חוזר. וגם בשחרית (ברכ"י שם אות יד, מ"ב שם ס"ק יז, כה"ח שם ס"ק מב). ואם ירצה, יתפלל בתנאי דנדבה ובלבד שיכוין היטב בתפילתו (ילקו"י פורים, עמ' שעה) [ופרוז שטעה ואמר ביום ט"ו ועל הניסים' ג"כ אינו חוזר. חזו"ע פורים עמ' קט בהע' ד"ה ומ"מ. וממילא גם אם ירצה להתפלל בתנאי של נדבה, בשנה שחל ט"ו בשבת אינו יכול לעשות כן דאין מתפללים נדבה בשבת כמובא בש"ע סי' קז ס"א].

י. גם בפורים משולש יש לומר אחר מקרא מגילה (בליל שישי) 'ואתה קדוש יושב תהילות ישראל', ואחר כך אומרים סדר קדושה [ספר שם חדש (דף קכב ע"ד), יפה ללב (סי' תרצג ס"ק ב), שער המפקד (נהר פקוד, דף קנד ע"א) ודלא כמרן החיד"א (סי' תרפח ס"ק יג). וכ"פ בילקו"י (פורים, עמ' שפד)].

יא. בברכת 'שהחיינו' לפני קריאת המגילה, יש לכוין לפטור גם את שאר המצוות שיקיימו בכל שלושת ימי הפורים (ספר פורים המשולש להגר"ש דבלצקי זצ"ל, פ"ב סי"ב, אשרי האיש הלכות להגר"ש אלישיב, מועדים עמ' שכא).

יב. לכתחילה מצווה מן המובחר לקרות המגילה בעשרה, לפרסומי ניסא. וגם לנשים הדין כן, אחר שיש אומרים שגם זה נחשב לקריאת המגילה שלא בזמנה בירושלים. ואם אין שם עשרה, קוראים את המגילה אף בפחות מעשרה ובברכותיה. ולכן אפילו הקורא את המגילה בביתו להוציא את בני ביתו ידי חובתו, יברך עליה שלושת הברכות שלפני המגילה, אבל לא יברך לאחריה ברכת 'האל הרב את ריבנו', שאין הברכה שלאחריה נאמרת בפחות מעשרה. ואפילו כשקוראים המגילה בזמנה, הדין כן (חזו"ע פורים, עמ' ריג).

יג. יש מי שאומר שבשנה זו שבני ירושלים מקדימים הקריאה ל"ד באדר, אין לשומעים לקרוא בעצמם את המגילה עם השליח ציבור מתוך מגילה כשרה, שבכך נחשב כקורא ביחיד, ומאבד את החשיבות של ההידור לקוראה בעשרה. אך העיקר לדינא שלא לחוש לזה. וכל מי שיש בידו מגילה כשרה, יכול לקרוא את המגילה בירושלים עם השליח ציבור, גם

השנה, ונכון שיקרא עימו מילה במילה, ולא יקדים או יאחר הקריאה (ילקו"י פורים, עמ' שפא).

יום שישי

יד. מתנות לאביונים יש לקיימה ביום שישי משום שעניני העניים נשואות למקרא מגילה (כמבואר במגילה ד:): ומכיון שהקדימו את קריאת המגילה ליום שישי, הקדימו גם את מצוות מתנות לאביונים ליום שישי (כ"כ כמה ראשונים. ואמנם משלוח מנות נוהג ביום ראשון. וראה להלן) ואין צורך לעניינים לשמור המתנות שקיבלו ביום שישי ליום ראשון (ילקו"י פורים, עמ' שפד, ע"ש).

טו. טוב שבן כרך יתן מתנות לאביונים לבן כרך וכן להיפך (ספר פורים משולש להגר"ש דבלצקי, עמ' טו, ע"ש).

טז. עדיף שתושב ירושלים לא יוציא בן עיר ידי חובת קריאת המגילה בשנה זו (ילקו"י פורים, עמ' שפב).

יז. ביום ט"ו שחל בשבת יש שהחמירו בעשיית מלאכה ובתספורת בערב שבת כדי שלא יטעו משנה לשנה (כה"ח שם ס"ק מט). אך בכמה ראשונים (ריטב"א ור"ן במגילה יז). מבואר שהדבר מותר, וכן הלכה (חזו"ע פורים, עמ' רטז. וע"ע בהליכות שלמה פורים, פכ"א הע' ט) [ודרך אגב נימא שאף שהמנהג בערי הפרזים לא לעשות מלאכה בערב שבת הואיל והוא פורים שלהם בזמנו, מ"מ להסתפר לכבוד שבת, מותר. כ"כ כמה אחרונים והביאם בילקו"י פורים, עמ' שפו. וכן מותר לגזוז ציפורניים (עי' שלמי תודה פורים סי' מא אות ד). ובן כרך הנוסע ביום שישי להוריו או משפחתו שגרים בערים הפרוזות, יש לו להיזהר שלא לסעוד סעודה גדולה בערב שבת שהרי בשבילו אינה מצווה, אבל רשאי לאכול סעודה שרגיל בה או לטעום מהמאכלים. כן הורה הגרי"א ל שטיינמן זצ"ל].

יח. קודם השבת ימשמש בכיסי הבגדים שמא יש בהם דבר מוקצה, או אף דבר היתר ויטלטלנו ברשות הרבים (במקום שאין עירוב). ובפרט היכא שחל פורים ביום שישי, שכולם לובשים בגדי שבת ביום פורים

עצמו וכדלעיל, יש חשש טפי להימצאות של דברי מוקצה (ש"ע סי' רנב ס"ז, מ"ב שם ס"ק נה).

יט. אין להתענות ביום זה (ש"ע סי' תרצו ס"ג).

כ. קודם תפילת ערבית אומרים מזמור "על איילת השחר" (פקודת אלעזר סוף סי' תקפח).

כא. מזכירים 'ועל הניסים' בכל תפילות השבת וסעודות השבת. שכח ולא אמר, לא חוזר (פוסקים) [אך ביום ראשון אין מזכירין 'ועל הניסים' אף לא בברכת המזון של סעודת פורים. וטוב שיגיע ל'הרחמן הוא יזכנו' וכו', יאמר 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים' וכו', 'בימי מרדכי' וכו' (כה"ח שם ס"ק מח), חזו"ע (פורים, עמ' רכח) ועוד].

כב. אין צריך לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת "ויבוא עמלק" [ראה בש"ע (סי' רפה ס"ז). וה"ה לנדו"ד. וכ"כ שכנה"ג (שם הגב"י אות ד) גבי ד' פרשיות. ולגבי קריאת ההפטרה בשניים מקרא ואחד תרגום העלנו בתשובה דמין הדין אין חיוב לקרוא יחד עם השמ"ת גם את ההפטרה, ואמנם נהגו לקרוא גם את ההפטרה. ואם קוראים את ההפטרה, יש לקרוא את ההפטרה של פרשת השבוע ולא ההפטרה שבאה בשבת בזמנים מיוחדים, כגון הפטרה של ד' פרשיות וכו'. כ"כ בחזו"ע שבת (ח"א עמ' שז ושם בעמ' שח בבאו' ד"ה וראיתי), ע"ש. ולכן אין צריך לקרוא את הפטרת "ויאמר שמואל" אלא את הפטרת פרשת השבוע].

יום שבת

כג. מוציאים שני ספרי תורה, אחד קוראים שבעה עולים בפרשת השבוע ואומרים חצי קדיש. והמפטיר קורא בספר תורה שני "ויבוא עמלק" (שמות יז, ח - טז). ומנהג בני ספרד לומר חצי קדיש גם אחר ספר תורה השני (כה"ח סי' קמז ס"ק מד ועוד). ומפטירין "ויאמר שמואל" (שמואל א' פט"ו, א - לד) [פוסקים].

כד. אסרו חז"ל לקרוא את המגילה בשבת [מגילה (ד:), ש"ע (סי' תרפח ס"ו)]. והטעם מפני שאין הכל בקיאים בקריאת המגילה וחששו שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי שילמדנו לקרותה, ויטלטל את המגילה ארבע אמות ברשות הרבים.

ועי' במאירי (שם) ובר"י מלוניל שהקשו מדוע עשות תקנה במוקפין ובעיירות להקדים קריאתה כשחל יום המצווה בשבת ואילו בשופר ולולב לא עבדינן תקנתא. ותירץ המאירי דשאני שופר ולולב שמצוותן בשאר ימים, שופר למחרתו ולולב בשאר ימים, אבל מגילה אין לה אלא יום אחד, ע"ש. ועי' בר"י מלוניל שתירץ ב' תירוצים אחרים]. ומכיון שאין אנו קוראים את המגילה בזמנה, תיקנו חז"ל שיהיו שואלין ודורשין ביום השבת בהלכות פורים כדי שיזכרו את ענין היום ובכך יתפרסם הנס [גמ' (שם ד), טור (שם), מ"ב (שם ס"ק טז), חז"ע (פורים, עמ' ריז)]. ומלבד הלכות פורים, מצווה על כל אחד להתחיל ללמוד הלכות פסח ביום פורים עצמו כדי לקיים את הדין של 'שואלין בהלכות פסח, קודם לפסח, שלושים יום' (מ"ב סי' תכט ס"ק ב. וע"ע בבא"ה שם ד"ה שואלין).

כה. את סעודת הפורים אי אפשר לקיים בשבת לפי שנאמר במגילה (ט, כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה". ודרשו בגמ' (ירושלמי פ"א ה"ד) את ששמחתו תלויה בבית דין, יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים. ולכן יש לקיימה ביום ראשון (ש"ע שם. ולא הקדימו אותה ליום שישי כדי שיהיו הפרזים והמוקפים חלוקים בשמחתם כפי שהם חלוקים בכל שנה. ראשונים). ומכיון שיש שכתבו שהבבלי חולק על הירושלמי (מהרלב"ח סי' לב, תיקון יששכר דף כח, ועוד) ויש לעשות הסעודה בשבת, טוב להרבות בסעודת השבת לכבוד סעודת פורים [ברכ"י (שם ס"ק טו) ועוד. וכ"פ בחז"ע (פורים, עמ' רכה). ועי' בשער הציון (שם ס"ק כט) שכתב בשם הפרי חדש (סי' תרפח סוף אות ו) שמצדד שיעשו הסעודה בשבת וגם ביום ראשון. ובספר עיר הקודש והמקדש (להגר"מ טוקצ'נסקי, ח"ג פכ"ו אות ב ס"ג) כתב שכן נהג הגר"ש סלנט. ובהליכות שלמה (פורים, פכ"א דבר הלכה אות ז) כתב שלא נהגו בירושלים להוסיף בשבת סעודה מיוחדת לכבוד פורים, אלא מרבים במאכלים ובשתיית יין בסעודת השבת, ע"כ. וכ"כ הגר"ח זוננפלד בספר סדר פורים המשולש. וכ"כ בספר אשרי האיש (להגר"ש אלישיב, עמ' שכא) שאין צורך להחמיר לעשות סעודה בשבת, אכן ראוי להוסיף בסעודת שבת איזה מאכל לכבוד יום פורים]. וכן לשלוח מנות לאדם אחד. וישתו יין מעט לכבוד היום [כה"ח (סי' תרפח ס"ק לח וס"ק מה). וכ"פ בילקו"י (פורים, עמ' שצב). ובלבד שיזהר שלא יעבור על הוצאה מרשות לרשות במקום שאין עירוב כהלכה (כה"ח שם), חז"ע (פורים, עמ' רכ). וע"ע בספר פורים המשולש (פ"ה ס"א)].

כו. קטן שנעשה בר מצווה בשבת זו שקריאתו ביום שישי הוא רק מדין חינוך, יש שכתבו שיקרא לעצמו את המגילה ביום שבת [הגאון מבריסק (ה"ד בשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' פג). וכ"ד הגר"ח זוננפלד (ה"ד בציץ הקודש ח"א סי' נה)]. ויש שכתבו שישמע קריאתה ביום שישי ולא בשבת [שו"ת שבט הלוי (שם), שו"ת הר צבי (ח"ב סי' קכז), ע"ש בטעמיהם. וע"ע בהליכות שלמה (פורים, פכ"א ארחות הלכה הע' 2)]. ולהלכה, קטן תושב ירושלים, הנעשה בר מצווה ביום שבת ט"ו באדר, יוצא ידי חובת מגילה בקריאתה שבערב שבת, ואינו רשאי לקרותה בשבת. וטוב שיאמר הלל בלי ברכה (ילקו"י פורים, עמ' שצו. ובכלל, יש אומרים דטוב לקרוא חצי הלל ללא ברכה. ויש שכתבו לקרוא הלל שלם ללא ברכה. ראה בנטעי גבריאל פורים, עמ' תמט).

כז. אין שולחים מנות ביום שבת (מ"ב סי' תרפח ס"ק יח. וטעם הוא שמשלוח מנות תלוי בסעודה וסעודה זמנה ביום ראשון. וראה לעיל שיש שכתבו דטוב לשלוח מנות גם בשבת ובלבד שיזהרו לא לטלטל מרשות לרשות במקום שאין עירוב).

כח. מגילת אסתר מותר לטלטלה בכל שבתות השנה, חוץ מיום ט"ו באדר שחל בשבת שאף שהיה ראוי מן הדין לקרותה בשבת, רבותינו אסרו קריאתה משום גזירה דשמא יעבירנה ד' אמות ברשות הרבים. הלכך חל עליה תורת מוקצה (פרי חדש סי' תרפח ס"ו. וכ"פ בחזרו"ע שבת ח"ג עמ' ט בבאו').

כח. אין אומרים בשבת במנחה 'צדקתך' (ש"ע סי' רצב ס"ב סי' תרצג ס"ג וסי' תרצז ס"א).

כט. מי שנאנס ולא קרא את המגילה ביום שישי, והוא מהמוקפים, אף על פי כן לא יקרא את המגילה בשבת שהוא יום ט"ו דחכמים עקרו דין הקריאה משבת והקדימו ליום שישי (ילקו"י פורים, עמ' שעו).

ל. בני הפרזים נוהגים רגיל בקריאת התורה וההפטרה כבכל שבת. ונוהגים קצת שמחה לכבוד היום (רמ"א סי' תרצה ס"ב). בתפילת מנחה אין אומרים 'צדקתך'. מי שטעה ואמר 'ועל הניסים' בתפילה או

בברכת המזון, יצא ידי חובה (מ"א סי' תרצג ס"ק א, ט"ז שם ס"ק ג, מ"ב שם ס"ק ו).

לא. תושב אחד מערי הפרזים, כגון תושב תל אביב, שקיים את כל מצוות הפורים ב"ד, ונוסע ביום שישי להתארח לשבת בירושלים, אינו אומר 'ועל הניסים' בתפילה ובברכת המזון, ואם ירצה יאמר 'ועל הניסים' אחר 'אלוקי נצור', ובברכת המזון ב'הרחמן'. ואם נשאר בירושלים ביום ראשון פטור ממשלוח מנות ומסעודת פורים, אחר שקיים כבר את כל מצוות פורים כדין ביום שישי. ודין זה הוא בכל השנים, ולא רק בפורים משולש, דתושב אחד מערי הפרזות שהיה בעירו ב"ד, וקיים שם את כל דיני הפורים, והגיע בעמוד השחר של ט"ו אדר לירושלים, שאינו צריך לחזור לקרוא המגילה לקיים מצוות.

בן ירושלים שנסע ביום י"ד לתל אביב (או לכל מקום שאינו מוקף חומה מימות יהושע בן נון) והיה שם כבר משעת עמוד השחר, מתחייב לקיים את כל מצוות הפורים ב"ד, ולא רק לענין מקרא מגילה, אלא גם לגבי סעודת פורים ומשלוח מנות. וכשחוזר לירושלים לשבת, אומר בתפילה ובברכת המזון 'ועל הניסים', וביום ראשון מחוייב בסעודת פורים ובמשלוח מנות.

ירושלמי הנוסע ביום שישי ביום לעיר פרזיה, או לעיירות המסופקות, לשבות שם ביום השבת, כיון שבשעת עמוד השחר היה בירושלים, מקיים ביום שישי רק מקרא מגילה ומתנות לאביונים, ואומר בתפילות שבת 'ועל הניסים', וכשחוזר לירושלים במוצאי שבת, צריך לקיים ביום ראשון סעודת פורים ומשלוח מנות ביום ראשון. ולכתחילה אין לתושב ירושלים לנסוע לעיר פרזית ביום שישי כדי להישאר בה בשבת, שיש לחוש שעוקר עצמו משאר מצוות היום, אחר שבעמוד השחר של יום ט"ו היה בעיר פרזית, ונפטר מסעודת פורים ומשלוח מנות שעושים ביום ראשון. ולכן אם צריך לנסוע לשבת לעיר פרזית, נכון יותר שיצא מירושלים בליל שישי קודם עמוד השחר, שאז מתחייב בכל מצוות הפורים ביום שישי, כדין פרזי בן יומו (ולדעת החזון איש נכון שיסע ביום חמישי אחר הצהריים, לפני צאת הכוכבים של ליל שישי).

הבא לירושלים במוצאי שבת מעיר פרזית, גם אם עקר דירתו אז, פטור מסעודה ומשלוח מנות ביום א'. והנוסע מירושלים במוצאי שבת אחר שהיה שם בשבת, גם אם עקר דירתו ועבר להתגורר בתל אביב, חייב ביום הראשון בסעודת פורים ובמשלוח מנות [כל זה מבואר בילקו"י פורים עמ' שפב והלאה, ראה שם באריכות].

לב. אם עשה סעודת פורים במוצאי שבת, לא יצא ידי חובה [ילקו"י (פורים, עמ' תכו)]. ועי' ברמ"א (סי' תרצה ס"א) שכתב שגם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה, ואם כן לכאורה הוא הדין במוצ"ש זו שיש ענין שירבה קצת בסעודה וישמח. ובפרט שהוא גם סעודה רביעית. עי' בב"ח (סי' תרצה שם). ועי"ע בנטעי גבריאל (פורים, עמ' תנא ועמ' תנג).

לג. דיני אבלות נוהגים ביום ראשון ט"ז אדר, אף על פי שמקיימים בו ביום סעודת פורים. ואמנם המיקל ולא נוהג בו דיני אבלות, יש לו על מה שיסמוך (חזו"ע פורים עמ' רכז. שם כתב להחמיר ולנהוג מנהגי אבלות. ואילו בחזו"ע אבלות ח"ג עמ' קל בבאו' חזר בו וכתב ע"פ כמה פוסקים שהמיקל לא הפסיד ויש לו על מה לסמוך, ע"ש). ואף על פי שבפורים משולש קוראים את המגילה ביום י"ד אדר, ואין בו מצוות סעודת פורים, אלא הסעודה לבני ירושלים היא ביום ראשון, מכל מקום אין אבלות נוהגת גם ביום שישי י"ד אדר [ילקו"י פורים, עמ' קל. אין אומרים תיקון רחל במוצ"ש, אלא רק תיקון לאה. מדלגים מזמור "יענך ה'", וכן ידלג פסוק "עד אנה בכיה בציון". אבל אומרים מזמור "בבוא אליו נתן הנביא". עי' כה"ח סי' א ס"ק יט ובא"ח ש"ר פ' וישלח אות (א)].

יום ראשון

לד. ילבש בגדי שבת ויום טוב לכבוד היום (שו"ת הסבא קדישא סוף ח"א ועוד).

לה. בתפילה לא אומרים וידוי ותחנון. וכן לא אומרים מזמור "יענך ה' ביום צרה" וכו', ולא "תפילה לדוד" וכו'. לא מוציאים ספר תורה ולא אומרים 'ועל הניסים' לא בתפילה ולא בברכת המזון. אומרים שיר של יום כרגיל ואין אומרים "למנצח על איילת השחר".

לו. אם טעה ואמר 'ועל הניסים', יחזור ויתפלל בתנאי של נדבה ויאמר 'אם חייב אני לחזור תהיה תפילה זו לשם חובה, ואם לאו, תהיה תפילה זו תפילת נדבה'. ואם אירע כן בתפילת התשלומין, אינו חוזר ומתפלל (הליכות עולם ח"א עמ' קפ. ועי' היטב במ"ב סי' תרצג ס"ק ו ובסי' תרפח ס"ק יז, ודר"ק).

לז. אסור להתענות ביום זה ואף ביום 'יארציט' או חתן ביום חופתו לנוהגים כן (חזו"ע פורים, עמ' רכז).

לח. משלוח מנות יש לקיים ביום ראשון [מ"א (שם ס"ק י), ברכ"י (שם אות טו), מ"ב (שם ס"ק יח), שו"ת אול"צ (ח"ד פנ"ה הי"ב). וכ"פ בחזו"ע (פורים, עמ' רכה). והוא שלא כדעת החזו"א (אור"ח סי' קנה) שצריך לקיים משלוח מנות ביום שישי. וכ"כ כה"ח (שם ס"ק לח) בשם הכנה"ג]. והטעם שלא הקדימו ליום שישי משום שביום זה טורחים בהכנת צרכי שבת. ועוד, שהרי מצוות משלוח מנות קשורה לסעודת פורים המתקיימת ביום ראשון (דרכי משה סי' תרפח. וכ"ה בכל בו סי' מה ובארחות חיים אות לו). ומה שלא הקדימו לשלוח מנות ביום שבת, מחשש שמא יוציאו לרשות הרבים (מאירי מגילה ה). ויש שכתבו שמצוות משלוח מנות היא בכלל מתנות לאביונים שהוזכרה בפוסקים ואין להפרידם (כה"ח סי' תרפח ס"ק לח בשם הכנה"ג, חזו"א סי' קנה ס"ק א). ולהאמור דעת הראשונים הנ"ל שמצוות משלוח מנות היא לצורך הסעודה ולכן אין להפרידם ויש לקיים ביום ראשון ולא לפני [ולשיטת מהרלב"ח ודיעימה דלעיל יש לקיים משלוח מנות בשבת. ובמ"ב (שם ס"ק יח) הביא מכמה אחרונים שאין בידינו לחלוק על הירושלמי. ובשער הציון (שם ס"ק כט) כתב בשם הפרי חדש (סי' תרפח סוף אות ו) שמצדד שיעשו הסעודה בשבת וגם ביום ראשון וכן המשלוח מנות בשתיהן, ע"ש. וכ"כ (כה"ח שם ס"ק לח) ובחזו"ע (פורים, עמ' רכה) דטוב להחמיר. ובספר שבות יצחק (פורים, עמ' רכ) כתב בשם הגר"ש אלישיב שעדיף שיפקיד המנות אצל חבירו מערב שבת שיזכה בהם בשבת שבזה אין חשש גזירה דרבה, ע"ש. ובילקו"י (פורים, עמ' תכג) כתב דיש מחמירים לשלוח מנות גם בשבת (במקום שיש עירוב). והמחמיר תבוא עליו ברכה. ואין בזה כל איסור. ובדיעבד כשכבר שלח מנות לרעהו ב"ד, יצא ידי חובה. ומכל מקום טוב ונכון לחזור ולשלוח מנות ביום א' ט"ז באדר, ע"ש].

לט. ביום זה גם נוהג משתה ושמחה ושתית יין 'עד דלא ידע' (ש"ע סי' תרפח ס"ו ועוד).

מ. אין אומרים 'ועל הניסים' בברכת המזון. וטוב לומר אותו ב'הרחמן' (כה"ח שם ס"ק מח, שו"ת הסבא קדישא סוף ח"א, ילקו"י פורים, עמ' תכה).

מא. מי שלא נתן מתנות לאביונים ביום שישי, יתן ביום ראשון (סדר פורים המשולש להגר"ח זוננפלד, עמ' ו, ע"ש טעמו).

מב. אין איסור לעשות מלאכה ביום זה. ויש שכתב שטוב לא לעשות מלאכה מחצות היום ואילך ולפחות מזמן מנחה קטנה (שו"ת הסבא קדישא סוף ח"א).

מג. ביום ראשון (ט"ז אדר) לא אומרים תחנון ונפילת אפיים כיון שהוא יום משתה ושמחה (כה"ח שם ס"ק מז, חזו"ע פורים עמ' רכז, ילקו"י פורים עמ' תכד ועוד). וכל זה בירושלים וכן בעיירות המסופקות, אך בערי הפרזות יש לומר תחנון כרגיל, כי לגביהם הוי יום חול גמור [מכתב מאליהו להגר"א מני (סי' עה), קובץ מבית לוי (חט"ז עמ' מו ה"ג), הליכות והנהגות על פורים להגר"ש אלישיב (עמ' 20), כ"מ בחזו"ע (שם), וכ"ד מרן הראשון לציון פוסק הדור בספרו ילקוט יוסף (פורים, סי' תרפח סל"ב, ובתשובה לשואל שיש בידי מיום כ' אדר תשפ"ב), ועוד. ודעת ההליכות שלמה (פורים, פי"א ס"ה) שלא אומרים תחנון ביום ט"ז גם לבני הפרזים, ע"ש. וכ"כ בספר פורים משולש (דבלצקי, עמ' קפא) שאין לומר בכל א"י מפני כבודה של ירושלים, ע"ש. ופרוז ההולך לירושלים ביום שישי לאחר שקיים כל המצוות במקומו ונשאר שם בשבת ויום ראשון, או שפרוז נוסע להתפלל ביום ראשון בירושלים, לכאורה יש לו לומר וידוי ותחנון רגיל, אף שהציבור שם לא אומר, ויאמר י"ג מידות בטעמי המקרא. וכן יש לו לומר מזמור "יענך ה' ביום צרה" וכו', וכן "תפילה לדוד" וכו'. ואמנם במוצ"ש פ' תצווה תשפ"ה שמענו ממרן הראשון לציון פוסק הדור הגאון ר' יצחק יוסף שליט"א בשיעורו השבועי בבית הכנסת היזדים שאם פרוז מתפלל בירושלים, רשאי שלא לומר תחנון. שר"ר שכ"כ בספר וישמע משה (פריד, ח"ה עמ' קנה) בשם הגר"ש אלישיב. וכנראה סברתם היא לדמות דין זה לאדם שנמצא במקום שיש בעלי ברית או חתן וכדו', שלא אומר תחנון משום שהוא שותף לשמחתם, וה"ג בנדר"ד. ובפרט שלדעת הגר"ש אויערבאך וספר פורים משולש, גם בערי הפרזות, אין לומר תחנון ביום ט"ז].

ברכות שמים מעל

להצלחת ידידנו היקר והנעלה
תמכין דאורייתא
החפץ בעילום שמו
הוא ורעייתו וכל בני ביתו

יזכו לשפע פרנסה ונחת רוח מכל
יוצאי חלציהם מתוך נחת ושמחה,
בריאות איתנה ואורך ימים,
אכי"ר.

לזכרון עולם בהיכל ה'

לע"נ מר אבי ועטרת ראשי
ה"ה מרדכי בן סלטנה ז"ל

ולע"נ מרת אימי
רחל בת אסתר ז"ל

תנצב"ה

